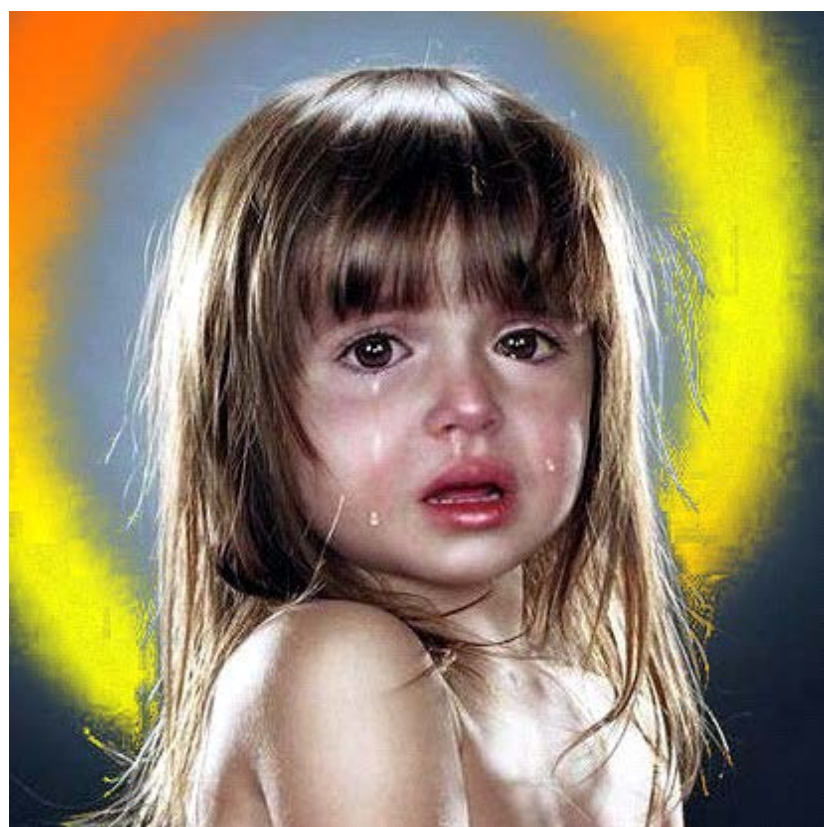

*Дитинство
без
насилля*

НАСИЛЬСТВО НАД ДИТИНОЮ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Категорія учасників: батьки та вихователі ДНЗ.

Мета: Ознайомити батьків та вихователів з проблемами насильства над дитиною в сім'ї, його видами та наслідками. Дати поради батькам щодо застереження насильства в сім'ї.

Проблема насильства над дитиною довгий час була закритою для обговорення та висвітлення не лише в Україні, через що їй не приділялося достатньо уваги. Не вівся облік жертв сімейного насилля, пошук методів корекційно-реабілітаційної роботи та шляхів вирішення даної проблеми. На сьогоднішній день насильство над дітьми у сім'ях набуло такого розвитку, який можна порівняти лише з наркоманією і алкоголізмом. Насильство над дітьми – надто неприємна річ, про яку ми завжди говоримо з осудом, обуренням. Насильство – це дія, що порушує права і свободи людини, і часто заснована на неможливості захиститись. Діти – це маленькі люди, вони мають ті ж права, що і дорослі: право на рівний захист перед законом; право не піддаватися жорстокому ставленню; право на життя та фізичну недоторканність; право на найвищі стандарти фізичного та психічного здоров'я та інші. Ми частіше звертаємо увагу на фізичне насильство, коли дитині завдають різних тілесних ушкоджень. Але насильство – це не тільки побої, в Законі України «Про попередження насильства в сім'ї» чітко вказано види насильства в сім'ї: фізичне, сексуальне, психологічне та економічне.

Частіше за все діти зазнають фізичного насильства - це дії, які можуть здійснюватися у формі штовхань, побоїв, катування, струсу, у виді ударів, ляпасів, припікання гарячими предметами, рідинами, запаленими сигаретами, у вигляді укусів і з використанням усіляких предметів як знаряддя катування, загрози зброєю, загрози заподіяти шкоду родичам або друзям.

Але не кожна дитина знає, що їй після чергової домашньої прочуханки можна звернутися в міліцію або службу у справах дітей і знайти захист. Дитина може сама звернутися до нас, служби у справах дітей, розказати, що відбувається в сім'ї, як їй боляче, страшно та самотньо.

Та краще, хай би не довелося дітям захищатися від своїх батьків. Нехай би щасливими були родини, де лунали б веселі дитячі голосочки. Хіба ж так багато потрібно дитині для щастя? Батьки, замисліться, прийміть дитину такою, якою вона є, допоможіть їй відбутися як особистості. Станьте їй помічником, другом. Любіть своїх дітей! Хоча б заради того, щоб вони любили вас.

Серед основних порушень прав діти виділяють такі: "*дорослі ображають, погрожують, б'ють дитину*", "*батьки б'ють за погані оцінки, за неслухняність*", "*батьки б'ють, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння*", "*б'ють однолітків, старших хлопців*".

Порушення в галузі прав дітей включають в себе: торгівлю дітьми, дитячу проституцію, дитячу порнографію, експлуатацію дитячої праці, нанесення статевого ушкодження дівчаткам, боргову кабалу, торгівлю дітьми та дитячими органами, експлуатацію проституції третіми особами.

Є чотири форми жорстокого поводження з дітьми. Це: фізичне насильство, емоційне (психічне) насильство, сексуальне насильство, економічне насильство.

Фізичне насильство - нанесення дитині батьками чи особами, що їх замінюють, вихователями чи іншими особами фізичних травм, різних тілесних ушкоджень, що заподіюють шкоду здоров'ю дитини, порушують її розвиток і позбавляють життя. Ці дії можуть здійснюватися у формі штовхань, побоїв, катування, струсу, у виді ударів, ляпасів, припікання гарячими предметами, рідинами, запаленими сигаретами, у вигляді укусів і з використанням усіляких предметів як знаряддя катування, загрози зброєю, загрози заподіяти шкоду родичам або друзям. Фізичне насильство включає також залучення дитини до вживання наркотиків, алкоголю, надання їй отруйних речовин чи медичних препаратів, що викликають одурманення (наприклад, снотворних, не прописаних лікарем), а також намагання удушити чи втопити дитину.

Емоційне (психічне) насильство - постійна чи періодична словесна образа дитини, погрози з боку батьків, опікунів, учителів, вихователів, приниження її людської гідності, обвинувачення її в тому, у чому вона не винувата, демонстрація нелюбові, ворожості до дитини. До цього виду насильства відносяться також постійна неправда, обман дитини (у результаті чого вона втрачає довіру до дорослого), а також висування до дитини вимог, що не відповідають її віковим можливостям.

Сексуальне насильство чи спокушання - використання дитини (хлопчика чи дівчинки) дорослим чи іншою дитиною для задоволення сексуальних потреб чи одержання вигоди. До сексуального розбещення відносяться також втягнення дитини в проституцію, порнобізнес, підглядання за нею.

Економічне насильство - це ненормований робочий день, невіплата заробітної плати, експлуатація праці дітей. Статистичні дані та результати наукових досліджень переконливо доводять, що в Україні існує праця дітей у віці до 14 років, який офіційно визнаний межею початку трудової діяльності. Виконуючи некваліфіковану, переважно важку, фізичну роботу, та ще й без

офіційного оформлення трудових відносин, діти часто стають жертвами надмірного фізичного і психологічного навантаження, страждають від шкідливих умов праці. Експлуатація дитячої праці негативно відображається на здоров'ї дітей, подальшому їх розвитку, заважає освіті, саме тому зараз гостро постало питання про ліквідацію найгірших форм праці дітей та заборону експлуатації дитячої праці.

Наслідки жорстокого поводження і неуважного відношення до дітей можуть виявлятися у виді прагнення кудись бігти, сховатися, або у виді глибокої загальмованості, зовнішньої байдужності. Однак в обох випадках дитина охоплена найгострішим переживанням страху, тривоги і гніву. У дітей старшого віку можливий розвиток важкої депресії з почуттям власної ущербності, неповноцінності.

Будь-який вид жорстокого поводження з дітьми веде до найрізноманітніших наслідків, але всі вони поєднуються одним - порушення прав людини, збиток здоров'ю дитини чи небезпека для її життя. Негативними наслідками є психологічні травми, які приводять до посттравматичних та психореактивних розладів:

З 100 випадків фізичного насильства над дітьми приблизно 1-2 закінчуються смертю жертви насильства. Наслідками насильства є синці, травми, переломи, ушкодження внутрішніх органів: печінки, селезінки, нирок та ін. Потрібен час, щоб залікувати ці ушкодження, але ще більше часу і зусиль потрібно для того, щоб залікувати душевні рани, психіку дитини, що постраждала від насильства.

Практично всі діти, що постраждали від жорстокого поводження, пережили психічну травму, у результаті чого вони розвиваються далі із значними особистісними, емоційними і поведінковими особливостями, що негативно впливають на їхнє подальше життя.

Суспільні наслідки насильства над дітьми - це, насамперед, втрата людського життя у результаті вбивств дітей і підлітків чи їхніх самогубств, це втрати в їхньому обличчі продуктивних членів суспільства внаслідок порушення психічного і фізичного здоров'я, низький освітній і професійний рівень. В майбутньому це втрата батьків, здатних виховувати здорових у фізичному і моральному відношенні дітей. Нарешті, це відтворення жорстокості в суспільстві, оскільки колишні жертви самі часто стають гвалтівниками, людьми, здатними на різні види насильства.

Наслідки насильства над дітьми

Порушення фізичного і психічного розвитку

У більшості дітей, що живуть у родинах, де застосовуються важкі фізичні покарання, лайка на адресу дитини і є "методами виховання", чи в родинах, де діти позбавлені тепла, уваги, наприклад, у родинах батьків-алкоголіків, наявні ознаки затримки фізичного і нервово-психічного розвитку. Закордонні фахівці назвали цей стан дітей "нездатністю до процвітання".

Діти, що зазнавали жорстокого ставлення до себе, часто відстають у рості, масі чи у тому та іншому від своїх однолітків. Вони пізніше починають ходити, говорити, рідше сміються, вони значно гірше встигають у школі, ніж їхні однолітки. У таких дітей часто спостерігаються "дурні звички": ссання пальців, кусання нігтів, розгойдування, заняття онанізмом. Та й зовні діти, що живуть в умовах зневаги їхніх інтересів, фізичних й емоційних потреб, виглядають по-іншому, ніж діти, що живуть у нормальних умовах: у них припухлі, "заспані" очі, бліде обличчя, скуйовджене волосся, неохайність в одязі, інші ознаки гігієнічної занедбаності - педікульоз, висипання, неприємний запах від одягу і тіла.

Різні захворювання як наслідок жорстокого поводження

Захворювання можуть носити специфічний для окремого виду насильства характер: наприклад, під час фізичного насильства наявні ушкодження частин тіла і внутрішніх органів різного ступеня тяжкості, переломи кісток. Під час сексуального насильства можуть бути захворювання, що передаються статевим шляхом.

Незалежно від виду і характеру насильства в дітей можуть спостерігатися різні захворювання, що належать до психосоматичних: ожиріння чи, навпаки, різка втрата ваги, що обумовлено порушеннями апетиту. Під час емоційного (психічного) насильства нерідко бувають шкірні висипання, алергічна патологія, виразка шлунка. Часто в дітей розвиваються такі нервово-психічні захворювання, як тики, заїкуватість, енурез (нетримання сечі), деякі діти повторно потрапляють у відділення невідкладної допомоги з приводу випадкових травм, отруєнь.

Психічні особливості дітей, які постраждали від насильства

Практично всі діти, що постраждали від жорстокого поводження і зневажливого ставлення, пережили психічну травму, в результаті чого вони

розвиваються з визначеними особистісними, емоційними і поведінковими особливостями, що негативно впливає на їхнє подальше життя.

Діти, що зазнали різного роду насильства, самі стають агресивними, що найчастіше виливається на більш слабких: молодших за віком дітей, на тварин. Часто їхня агресивність виявляється в грі, часом спалахи їхнього гніву не мають видимої причини.

Деякі з них, навпроти, надмірно пасивні, не можуть себе захистити. І в тому, і в іншому випадку порушується контакт, спілкування з однолітками. У занедбаних, емоційно депривованих дітей прагнення будь-яким шляхом привернути до себе увагу іноді виявляється у вигляді зухвалої, ексцентричного поведінки.

Діти, що пережили сексуальне насильство, здобувають невластиві віку пізнання про сексуальні стосунки, що проявляється в їхній поведінці, в іграх з іншими дітьми чи з іграшками. Навіть маленькі діти, які не досягли шкільного віку, які постраждали від сексуального насильства, згодом самі можуть стати ініціаторами розпусних дій і втягувати в них велике число учасників.

Найбільш універсальною і важкою реакцією на будь-яке, а не тільки сексуальне насильство, є низька самооцінка, що сприяє збереженню і закріпленню психологічних порушень, пов'язаних з насильством. Особистість з низькою самооцінкою переживає почуття провини, сорому.

Для неї характерна постійна переконаність у власній неповноцінності, у тому, що "ти гірше всіх". Унаслідок цього дитині важко домогтися поваги оточуючих, успіху, спілкування її з однолітками ускладнені.

Серед цих дітей, спостерігаються часті депресії, навіть у дорослому віці. Це виявляється в приступах занепокоєння, безпричинної туги, почуття самотності, порушеннях сну. У старшому віці у підлітків, можуть спостерігатися спроби покінчити з собою чи завершені самогубства.

Почуваючи себе нещасливими, знедоленими, пристосовуючись до ненормальних умов існування, намагаючись знайти вихід з положення, що створилося, вони і самі можуть стати шантажистами.

Соціальні наслідки жорстокого поводження з дітьми

Можна виділити два наслідки, що виявляються одночасно: шкода для жертви і для суспільства.

Діти, що пережили будь-який вид насильства, відчують труднощі соціалізації: у них порушені зв'язки з дорослими, немає відповідних навичок спілкування з однолітками, вони не мають достатнього рівня знань і ерудиції, щоб завоювати авторитет у школі тощо. Рішення своїх проблем діти - жертви насильства - часто знаходять у кримінальному, асоціальному середовищі, а це

часто сполучено з формуванням у них пристрасті до алкоголю, наркотиків, вони починають красти і здійснювати інші протиправні дії.

Дівчинки нерідко починають займатися проституцією, у хлопчиків може порушуватися статевая орієнтація. І ті й інші згодом відчують труднощі у разі створення власної родини, вони не можуть дати своїм дітям досить тепла, оскільки не вирішені їхні власні емоційні проблеми.

Як говорилося вище, будь-який вид насильства формує у дітей і підлітків такі особистісні і поведінкові особливості, які роблять їх малопривабливими і навіть небезпечними для суспільства.

Які ж суспільні втрати від насильства над дітьми? Це, насамперед, утрати людського життя в результаті вбивств дітей і підлітків, їхніх самогубств, це втрата в їхній особі продуктивних членів суспільства внаслідок порушення їх психічного і фізичного здоров'я, низького освітнього і професійного рівня, кримінальної поведінки. Це втрата в їхній особі батьків, здатних виховати здорових у фізичному і моральному відношенні дітей. Нарешті, це відтворення жорстокості в суспільстві, оскільки колишні жертви самі часто стають гвалтівниками.

Як же захистити дитину?

Категорія учасників: батьки та вихователі ДНЗ.

Мета: Ознайомити батьків та вихователів з методами захисту дітей від насильства. Дати рекомендації батькам щодо застереження насильства в сім'ї.

Що можна зробити, щоб запобігти жорстокому поводженню з дітьми та насильству в сім'ї? Хто повинен зупинити цикл знущань? Це можуть і повинні зробити матір та батько! Якщо кривдником є батько, то лише жінка може захистити своїх дітей і себе саму. Якщо кривдником є жінка, то батько може перервати насильницькі стосунки і захистити дітей.

Щоб зупинити цикл насильства, потрібно:

1. Володіти інформацією щодо проблеми насильства в сім'ї.
2. Зрозуміти та усвідомити, який стиль стосунків існує у Вашій родині.
3. Якщо наявні насильницькі стосунки - спробувати розірвати коло/цикл насильства та захистити своїх дітей і себе.

Наслідки домашнього насильства для дітей:

Діти з сімей, у яких практикується насильство, відчують постійний психологічний дискомфорт, для них це справжня трагедія. Існує ряд спільних ознак, що характеризують переживання та поведінку більшості з них.

Страхи. Діти з сімей, де практикується насильство, переживають відчуття страху. Цей страх може проявлятися різним чином: від занурення в себе та пасивності до насильницької поведінки.

Зовнішні прояви поведінки. Мала дитина не може знати, коли відбудеться наступний спалах насильства, де та наскільки сильним він буде. В результаті, вразливість та відсутність контролю над ситуацією призводять до проявів впертості у поведінці, відмови розмовляти та агресивних вчинків.

Нездатність виразити почуття вербально. Спостерігаючи за практикою насильства в сім'ї, діти доходять висновку, що насильство — це спосіб, яким «дорослі» вирішують свої конфлікти та наболілі проблеми. Оскільки ніхто не показав цим дітям, як слід говорити про їхні почуття/думки, вони часто не знають, що переживають або відчувають, і як можна виразити свої емоції та почуття у вербальній формі.

Насильство над дітьми можна класифікувати також за такими ознаками:

- у залежності від стратегії кривдника - явне та приховане (непряме);
- за часом: те, що відбувається зараз, і те, що трапилося в минулому;
- за тривалістю: одноразове або багаторазове, що триває роками;
- за місцем та оточенням: вдома - з боку родичів; у школі - з боку педагогів або дітей; на вулиці - з боку дітей або незнайомих дорослих.

Жорстке поводження з дітьми, нехтування їхніми інтересами не лише завдає непоправної шкоди їх фізичному здоров'ю, але й тягне за собою важкі психічні та соціальні наслідки. У більшості дітей - жертв насильства - з'являються серйозні відхилення в психічному, фізичному розвитку, в емоційній сфері.

Рекомендації для батьків

Для людини, яка постійно має справу з людськими потребами та стражданнями, дуже важливо мати інші, не пов'язані з його роботою, заняття: будь-які хобі, захоплення.

Ви повинні розуміти, що самі є інструментом вашої роботи, тому турбота про себе – важлива частина вашого життя. Свіже повітря, правильне харчування – це не тільки запорука психічного та фізичного здоров'я, але й гарантія продуктивної роботи.

За даними наукових досліджень, насильство в тій чи іншій формі спостерігається в кожній четвертій родині. Близько 30% загальної кількості навмисних убивств відбуваються в родині. Половині всіх злочинів, що були

скоєні з побутових мотивів (ревнощі, алкоголізм, хуліганство тощо), передують тривалі сімейні конфлікти.

Соціологічні опитування свідчать про те, що 40% жертв насильства не звертаються до правоохоронних органів через невір'я в їхню в їхню спроможність розкрити злочин, покарати винного, а також через повну незахищеність, як правило, матеріальну або іншу залежність від насильника.

Що стосується дітей – жертв насильства в родині, то вони перебувають ще й у правовій залежності від тих, щодо них насильницькі дії. Їхніми мучителями, як правило, є батьки, які згідно з законом зобов'язані представляти та захищати права й законні інтереси своїх дітей.

Багато для кого результатом побиття стає смерть. Тому досить поширеним явищем є втеча дітей із дому, зумовлена бажанням урятуватись від власних батьків; тисячі повнолітніх перебувають у розшуку. Від жорстокого поводження у родині потерпають в основному діти у віці 6 – 7 років; 60 – 70% таких дітей, яких постійно б'ють (батьки, вітчими, мачухи, співмешканці матері або батька), відстають у розвитку, страждають на різні фізичні та психоемоційні розлади. Багато хто з них стає жертвами «п'яної педагогіки», яка має трагічні для дитини наслідки. Нерідко батьки не тільки самі пиячать, але й залучають до цього своїх дітей, разом із ними вживають спиртні напої або наркотичні речовини.

Насильство може відбуватися не тільки в родині. Діти можуть постраждати від насильства також з боку педагогів або однолітків. Наводимо кілька порад для батьків щодо поведінки у такому випадку.

Рекомендації для батьків, чиї діти постійно зазнають морального приниження з боку педагогів або однолітків

- Не докоряйте дитині в тому, що вона не розповіла про це раніше, або нічого не зробила, щоб запобігти тому, що трапилось.
- Поговоріть з дитиною, визначте джерело конфлікту, стресу, напруження у взаєминах.
- Дайте відчутти дитині, що ви розумієте її та вірите їй.
- Доведіть до відома класного керівника й адміністрації школи.